

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
Hadtudományi Doktori Iskola

Vogel Dávid

**BRAZÍLIA BIZTONSÁGPOLITIKÁJA:
TÖREKVÉS A NAGYHATALMI STÁTUSZ
MEGSZERZÉSÉRE**

**Doktori (PhD) értekezés
szerzői ismertetője**

Témavezető:

Prof. Dr. Szenes Zoltán egyetemi tanár

Budapest, 2013

1. A TUDOMÁNYOS PROBLÉMA MEGFOGALMAZÁSA

Dolgozatomban a latin-amerikai térség feltörekvő luzofón államának, Brazíliának hatalmi státuszát kívánom elemezni biztonságpolitikai megközelítésben. Az értekezésben különös figyelmet szentelek az ezredforduló óta végbement változásokra, valamint az ország hatalmi ambícióira, az azokat megalapozó okokra s az elkövetkezendő időszakban rejlő lehetőségekre.

A régióban a második világháborút követő időszakot erőteljesen meghatározó washingtoni befolyás, valamint a kommunizmustól való félelem számos jobboldali kormányt juttatott hatalomra Brazíliában. A bipoláris rendszer felbomlása és az ennek következtében bekövetkező világpolitikai átrendeződés a kilencvenes években komoly változásokat indukált Latin-Amerikában is. *A társadalmi problémákra hatékonyan reagálni képtelen, így támogatottságukat elvesztő kormányok nem voltak képesek hatalmukat megtartani, így az évtizedes próbálkozások kudarca miatt kiábrándult lakosság az újfajta megközelítést és megoldásokat kínáló baloldal felé fordult.* A kontinensen elsőként Hugo Chávez populista, baloldali retorikát alkalmazó pártja nyerte meg a választásokat Venezuelában 1998-ban. Őt követően számos más országban diadalmaskodtak hasonló ideológiai kötődésű pártok, köztük négy évvel később Brazíliában Lula da Silva pártja. A baloldali előretörés, az eltelt időszak alatt elért látványos eredmények miatt a kontinens legtöbb országában jelenleg is baloldali kormányokat találunk. A több államra kiterjedő ideológiai egyezések – még abban az esetben is, ha figyelembe vesszük az egyes kormányok közötti árnyalatbeli különbségeket – számos *országghatárokon átnyúló két- vagy többoldalú, olykor akár regionális kezdeményezéseket és szervezeteket hívtak életre, melyek egyes esetekben jelentős mértékben képesek befolyásolni adott országok, illetve a régió hatalmi potenciálját.*

A disszertáció célja, hogy a második világháború utáni jobboldali kormányok, majd az azok bukását követő demokratizálódó átmenet időszakának történéseit röviden, mintegy pozicionálásként bemutatva, a fő hangsúlyt az ezredforduló környékén felálló kormányok biztonságpolitikai elemzésére fektetve átfogó képet adjon Brazília jelenlegi helyéről, helyzetéről, valamint az általa kitűzött jövőbeni célok elérésének lehetőségeiről. A dolgozatban különös hangsúlyt kívánok fektetni az ország hatalmi ambícióira és szerepnövelési célkitűzéseire, mely kapcsán külön elemzem a rendelkezésére álló biztonságpolitikai eszközrendszert, így többek között Brazília fegyveres erejét is. A brazil fegyverkezési

célkitűzések kapcsán tárgyalom *John H. Herz* biztonsági dilemma koncepcióját is.

Az értekezés zárásaként egyfajta jövőképet rajzolok fel a Brazíliai Szövetségi Köztársaság középtávú pozícióváltására mind regionális, mind világpolitikai vonatkozásban. Ennek során külön vizsgálom szövetségi rendszereit, valamint a különböző szervezetekben betöltött szerepét.

Disszertációm relevanciája, hogy a Magyarországon szakmai körökben biztonságpolitikai jelleggel kevésbé tárgyalt latin-amerikai régió és annak meghatározó országa, a kontinens megkérdőjelezhetetlenül első számú hatalma, Brazília kellő figyelmet kapjon, és súlyának megfelelő helyre kerülhessen a tágabban értelmezett biztonsági témájú kutatások között.

2. KUTATÁSI CÉLOK

A téma konkretizálása kapcsán *az alábbi kutatási célokat tűztem ki:*

- Brazília történelmi bemutatásából kiindulva, a huszadik század időszakára koncentrálni az ország biztonsági helyzetét a biztonság *Barry Buzan-féle szektorális felosztásának* kategóriái alapján;
- a katonai diktatúra utáni átmeneti, demokratizálódási időszakot követően ismertetni és értelmezni a felálló kormányok tevékenységét Brazília nagyhatalmi ambícióinak tükrében;
- a *biztonság katonai vetülete* kapcsán bemutatni az ország nemzetközi fegyveres szerepvállalásait, valamint jellemezni fegyveres erejének reformját haditechnikai és doktrinális szempontból;
- a *biztonság környezeti aspektusában* érzékeltetni Brazília környezetvédelem terén megtett lépéseit, az elért eredményeket, a megújuló energiaforrások használatának kettősségét;
- a *biztonság gazdasági vonatkozásai* során érzékeltetni az ország gazdaságának teljesítőképességét, külön figyelmet fordítva az ország védelmi iparára, valamint bemutatni a nemzetközi szervezetek szerepét;

- *társadalmi területen* ismertetni a két Lula-, majd a Rouseff-kabinet szociális és jóléti intézkedéseit, azok jelenlegi és prognosztizálható hatásait a a brazil lakosságra, valamint a jelentkező hiányosságokat;
- a *politikai szférában* bemutatni a közel három ciklus időt felölelő baloldali kormányzás belpolitikai stabilizáló, valamint külpolitikai kapcsolatrendszer építő törekvéseit és azok eredményét.

3. HIPOTÉZISEK

Kutatási hipotéziseim a következők:

- A diktatúra centralizált, ellenőrzött irányítása és szigora ellenére se talált hosszú távú megoldást a gazdasági problémákra, és katonai relációjának dacára se tudta elismert nagyhatalommá tenni Brazíliát, nem volt képes átlépni a kontinens határain, még regionális szinten is mindössze Argentína és Chile versenytársaként tudta magát pozícionálni.
- Annak ellenére, hogy Brazília klasszikusan „*soft powerként*” működő állam, az elmúlt tíz évben, az első Lula-kormány megalakulása óta eltelt időszak alatt erős szövetségi rendszert volt képes maga köré szervezni.
- Az egyes államok biztonsági percepcióin alapuló John Herz-féle biztonsági dilemma elmélet fegyverkezési verseny beindulására vonatkozó hatása az elmélet születése óta eltelt idő alatt megváltozott nemzetközi környezetben nem érvényesül, azonban helyette egy hasonló, de békésebb, ugyancsak spirális folyamatot indít be a nemzetközi szövetségi rendszer kiépítése vonatkozásában.

4. KUTATÁSI MÓDSZEREK

A fenti célkitűzések elérése érdekében a következő *kutatási módszereket alkalmazom*:

A kvantitatív adatgyűjtés során elemzett irodalom összeállításakor a szakterület meghatározó műhelyeinek és kutatóinak írásait használtam fel, törekedve arra, hogy a lehető legfrissebb tanulmányok eredményeit is be tudjam mutatni. Ez az oka annak, hogy a nyomtatásban megjelent szakirodalom mellett jelentős részt képviselnek az elektronikusan publikált írások. A dolgozat szakmai törzsanyagát egyrészt a hazai kutatók, egyetemi oktatók, valamint az elsősorban az *Eötvös Loránd Tudományegyetemen*, a *Pannon Egyetemen*, a *Pécsi Tudományegyetemen* és a *Szegedi Tudományegyetemen* működő, Latin-Amerikával foglalkozó szellemi műhelyek kutatásai, illetve a *Nemzeti Közszolgálati Egyetem* oktatói és kutatói, másrészt pedig a meghatározóan a nagy amerikai egyetemek oktatói és a régió biztonságpolitikával, nemzetközi tanulmányokkal foglalkozó kutatóintézeteinek munkatársai által publikált írások adják. A külföldi szakirodalom vonatkozásában, az értekezés gerinceként elsősorban a témakörrel foglalkozó kutatóhelyek angol és spanyol nyelvű elemzéseit használtam, melynek elsődleges indoka az, hogy biztonság- és külpolitikai kutatásokkal foglalkozó mértékadó intézetek elsősorban ezen a két nyelven publikálnak.

A kutatóintézetek listájának teljessége érdekében meg kell említeni a két hazai, kül- és biztonságpolitikai területen is kutatást végző szellemi műhelyt, a *Magyar Külügyi Intézetet (MKI)* és az *NKE Stratégiai Védelmi Kutató Központot (SVKK)*.

A téma hazai szakirodalmában a művészeti (meghatározóan irodalom, tánc, zene, néprajz) tárgykörben született művek túlsúlya mellett megtalálhatóak a szociológiai, politikatudományi, közgazdaságtani és természetesen a történettudományi írások is. E második felsorolásban született munkák jelentős része a rendszerváltás előtti szocialista megközelítésben vizsgálja a régiót és benne Brazíliát. Számos, kutatási anyagként ma is releváns tanulmány született ekkor, többek között az azóta is aktívan publikáló Anderle Ádám, Fischer Ferenc, Harsányi Iván, Horváth Gyula vagy Szilágyi István tollából. Több évtizedes munkásságuk alatt több száz tanulmány, cikk és tematikus könyv jelent meg, emellett számos külföldi egyetemen oktatnak, kutatnak, nemzetközi konferenciák meghívottai. Napjainkban az említett egyetemek mellett több felsőoktatási intézmény kurzusai között is találhatunk a régióval foglalkozó

tematikákat, oktatási modulokat. Ezek oktatásába és az adott intézmény szakjainak profiljába vágó szakmai kutatásokba kapcsolódtak be – a korábban említett professzorok mellé – a fiatal generáció képviselői, köztük Lehoczki Bernadett, Semsey Viktória, Szente-Varga Mónika vagy Szilágyi Ágnes. Írásaik és az intézményeikben feldolgozott kutatási témák elsősorban a már felsorolt tudományterületek keretei között születnek meg, a biztonságpolitikai tárgyú vizsgálódások csak csekély arányban képviseltetik magukat. Így e disszertáció *egyik célkitűzése*, hogy felhívja a kutatók és a biztonsági tanulmányok iránt érdeklődők figyelmét a régió eddig fel nem tárt biztonságpolitikai relációira és sokszínűségére.

Vizsgálódási módszerem központi eleme a dokumentum-elemzés, releváns kutatások kiértékelésével, majd prognózisok felállításával válaszolok a kutatás célkitűzéseire. Ennek során elsősorban az analízis és az indukció módszereit alkalmazom, melyet az értekezés leíró és elemző jellege indokol.

A disszertáció írásánál több esetben támaszkodtam korábbi kutatásaimra és az azok összegzése alapján megírt publikációimra, valamint a történelmi rész kapcsán a Pannon Egyetem nemzetközi tanulmányok szakán megvédett diplomadolgozatom eredményeire.

5. ÖSSZEGZETT KÖVETKEZTETÉSEK

A disszertáció elején az eseményeket történelmi síkon ismertetve elemeztem a biztonság egyes szegmenseiben felmerült releváns kérdéseket, melyek alapján az alábbi *összegzett következtetések* fogalmazhatóak meg:

Az értekezés fejezetei során Brazília történetének, biztonságpolitikájának feldolgozásával céloim az volt, hogy a Brazil Szövetségi Köztársaságot, mint a harmadik évezred szuperhatalmi státuszra készülő államát komplexen, a jelenlegi állapot és az általa kitűzött célhoz vezető út ismertetésén keresztül mutassam be. A kontinensnyi ország Wallerstein hetvenes években kidolgozott világrendszer-elméletében és adaptációiban (többek között *Christopher Chase-Dunn*, *Yukio Kawano* és *Benjamin Brewer* munkáiban) a *centrum-periféria* felosztásban a *félperiféria* államai között szerepelt. A wallersteini meghatározás e kategóriájában a magországok (centrum) tőkefelhalmozó, kizsákmányoló, fejlett országai, valamint a fejletlen gazdasággal és alacsony munkabérekkel rendelkező, kizsákmányolt országok (periféria)

között olyan államok helyezkednek el, melyek mindkét csoport ismérveit magukon viselik. Felmerül azonban a kérdés, hogy 2013-ban egy olyan gazdasági mutatókkal és fejlett technológiával rendelkező országot, mint Brazília – amely jelenleg a világ legnagyobb gazdaságainak rangsorában a hetedik helyet foglalja el – lehet-e félperifériaként említeni, hiszen nem adaptálhatóak rá teljes mértékben a kategória ismertetőjegyei. Világméreteken nézve legalábbis megkérdőjelezhetően, hiszen többek között Wallerstein elméletében a tőkefelhalmozásban betöltött szerepek mellett hangsúlyosan jelenik meg az ipar fejlettsége, mely kizárólag a centrum országok tulajdonsága, hogy szofisztikált technológiákkal rendelkeznek. Ez pedig minden további nélkül kijelenthető Brazília esetében is. Ezzel szemben regionális szinten elgondolkodtató egy centrum-periféria felállás, melyben Brazília centrum szerepe megkérdőjelezhetetlen. Némely vonatkozásban pedig még a közte és a régió egyéb államai közti alá-fölérendeltség is igazolhatónak tűnik, gondoljunk itt akár a védelmi ipar beruházásaira, melyek során – amennyiben más országok is bevonásra kerültek a régióból – azok deklaráltnak csak beszállítói vagy egyéb másodlagos pozícióban vehetik ki részüket a gyártási folyamatból. Bár ahogy világviszonylatban, úgy regionális szinten is hiányzik a kizsákmányoló szerep, aminek létjogosultsága egy ekkora és ilyen erőforrásokkal rendelkező ország vonatkozásában fel se merül, hiszen többnyire minden rendelkezésére áll, ami szükséges. Regionális centrum szerepében egyetlen kihívó merülhet fel: *Mexikó*, melynek kapcsán azonban már inkább csak múlt időben beszélhetünk, hiszen az ország több szempontból is veszített autonóm hatalmi státuszából. Egy megkérdőjelezhetetlen szuperhatalom, az Amerikai Egyesült Államok közvetlen szomszédságában elhelyezkedő és azzal alárendelt pozícióból számos szerződést (NAFTA, drogellenes küzdelem támogatásai) aláíró Mexikó, feltételezhetően „nem játszott okosan” stratégiai szinten, mert hosszú távon az USA-hoz való szoros kötődés kontraproduktív, és regionális szinten leértékelődést jelent a pozíciójában, amivel egy időben a rivális Brazília szerepnövekedéséhez is hozzájárul. Ezt a brazil szerepnövekedést segíti elő még jobban a szintén ambiciózus regionális hatalmi álmokat dédelgető Venezuela erősödése is, hiszen még a nagyravágyó terveket dédelgető, néhai Chávez elnök vezetése alatt is csak másodhegedűsként megjelenő Venezuela pozícionövekedése indirekt módon Brazília pozíciójának emelkedését is jelentette.

Ezt a helyzetet látszik igazolni az utóbbi időszak néhány külpolitikai eseménye, melyek talán külön-külön nem tűnnek jelentősnek, de összességében vizsgálva őket akár más megvilágításba is helyezhetnek egyes történéseket. 2006 és 2013 között a két meghatározó ALBA

tagország, a hatalmas kőolajtartalékkal rendelkező, az Andok Közösségből kilépő *Venezuela* és a szintén jelentős földgázvagyon felett diszponáló *Bolívia* felvételét kéri, majd felvételt nyer a MERCOSUL-ba. 2012-ben megalakul a *Csendes-óceáni Szövetség (Alianza del Pacífico)*, mely a regionális korlátokat átlépve az ázsiai-csendes-óceáni térséggel kíván kereskedelmi kapcsolatokat kialakítani. 2013 áprilisában *John Kerry* amerikai külügyminiszter egy nyilatkozatában az USA „hátsó udvaraként” *emlegeti Latin-Amerikát*, majd májusban hivatalosan is bejelentik Rouseff elnök októberre tervezett állami látogatását Washingtonba. Végül 2013 májusában a mexikói elnök feladatszabásra hazarendeli nagyköveteit azzal a nem titkolt céllal, hogy az egyeztetést követően a diplomáciai testületek még erőteljesebb tevékenységet fejtsenek ki az ország nemzetközi pozíciójának erősítése érdekében. Az eseményeket Brazília szerepnövekedési pályájának kontextusába helyezve megfigyelhető, hogy az egyik oldalról Brazíliához közeledő, míg a másik oldalról a hatalomnövekedés kiegyensúlyozására egyéb kapcsolati rendszereket kiépíteni szándékozó politika mind azt bizonyítja, hogy a környező országok is érzékelik Brazília térnyerését és felismerve a helyzet fontosságát, saját helyzetük biztosítása, illetve javítása érdekében különböző intézkedéseket foganatosítanak.

Véleményem szerint a fent ismertetett *átrendeződés* azonban nemcsak önmagában érdekes, hanem külön értelmezési síkot is nyerhet a fejtegetés, amennyiben összevetjük az említett külpolitikai reakciókat a korábban már tárgyalt John H. Herz-féle biztonsági dilemma elméletével, melyről bebizonyosodott, hogy napjainkban Brazília esetében nem igazolható. Levonhatjuk azt a következtetést, hogy a Brazil Szövetségi Köztársaság – Joseph Nye 1990-ben bevezetett fogalmával élve – a 2008-as Nemzeti Védelmi Stratégia megjelenéséig „*soft powerként*” működött, s a rendelkezésére álló teljes eszközrendszer segítségével – tehát politikai, gazdasági és kulturális területen – növelte befolyását és erősítette kapcsolatrendszerét. Ezzel azonban – hiába tette ezt békésen, az erőszak alkalmazását deklaráltan visszautasító hatalomként – a környező, illetve a régióban érdekelt államok sorát készítette arra, hogy reagáljanak lépéseire, és legalább a status quohoz közeli helyzetet tudjanak biztosítani maguknak. A biztonsági dilemma tehát úgy tűnik, hogy annak ellenére, hogy a klasszikus értelemben vett védelmi szférára vonatkoztatva nem volt meghatározó hatású, a nemzetközi kapcsolatok területén viszont feltételezhetően szerepet játszott különböző folyamatok indukálásában a Brazília hatalmi növekedését más és más pozícióból szemlélő országok külpolitikájában.

A felvetés kapcsán úgy gondolom, hogy érdemes megemlíteni egy, a realizmus kritikájaként Joseph Nye és Robert Keohane által megfogalmazott tézist. A két teoretikus ideális alternatívaként a komplex interdependencia elméletet javasolta, melynek teljes megvalósíthatóságával kapcsolatban azonban nem tudtak minden aggályt teljesen eloszlatni, annak alkalmazhatóságát egy-egy konkrét példa kapcsán vélték bizonyíthatónak. Az elmélet főbb ismérveit három pontban fogalmazták meg:

- 1) A társadalmakat eltérő szinteken, több csatorna köti össze, melyek között megtalálhatóak a kormányzati vezetők közti informális kapcsolatok, a külügyi szervezetek közti formális kapcsolatok; a személyes és a telekommunikációs összeköttetések a nemkormányzati szervek vezetői között, valamint a transznacionális kapcsolatok a multinacionális bankok és vállalatok lévén.
- 2) Az államközi kapcsolatok témakörei nem állnak egymással letisztázott hierarchikus viszonyban. A hierarchia hiánya pedig sok más mellett azt jelenti, hogy a katonai biztonság kérdése nincs domináns szerepben. A belpolitikai és külpolitikai témák közti megkülönböztetés elhalványul, és már nem csak a külkapcsolatokért felelős kormányhivatalok napirendjén kap helyet. A különböző témájú ügyek, eltérő koalíciókat hoznak létre, kormányokon belül és kormányok között.
- 3) Az államok nem alkalmazzák a katonai erőt egymás ellen a régióon belül, azonban az fontos szerephez juthat a régióon kívüli kormányközi kapcsolatokban. A katonai erő emellett nem jut szerephez gazdasági kérdések rendezésében egy szövetségi rendszeren belül, de ezzel egy időben fontos eszközzé válhat a szövetségnek egy rivális blokkal szemben politikai és katonai vonatkozásban.

Annak ellenére, hogy a szerzőpáros sem tudta bizonyítani elméletük mindenhatóságát, úgy gondolom, hogy Brazília külpolitikájának vizsgálata kapcsán több vonatkozásban is *hasonlóságok fedezhetőek fel* az elmélet által meghatározott szabályszerűségekkel. A brazil külkapcsolatok, ahogy azt a korábbiakban bemutattam, több szinten szerveződve, többek között a kormányzati és a szakmai intézmények, a segítségnyújtó szervezetek szintjén folynak, a régióon belül és más térségek államaival is. A régióon belül meghatározóak a különböző tematikai alapján szerveződő integrációs szervezetek, melyekben a katonai erő jelentősége nem számottevő,

mindazonáltal Brazília védelmi fejlesztései is arról tanúskodnak, hogy más relációkban a brazil vezetés eszközként tekint a fegyveres erejére.

A regionális kontextusból tekintve a környező országokkal összehasonlítva is több szempontból szerencsésnek mondható Brazília helyzete. Nincs elzárva a világtengertől, mint Paraguay és politikai értelemben sincs izolálva, ahogy Kuba; nem jellemzi erős társadalmi megosztottság, mint Bolíviát, sőt, a *Corrado Gini* által 1912-ben publikált Gini index alapján a jövedelmi és vagyoneeloszlási egyenlőtlenség is jelentősen, mintegy 11 százalékkal csökkent 1989 és 2009 között, emellett a kábítószer-kereskedelem és terrorszervezetek tevékenysége sem jellemzi, mint Kolumbiát, valamit eladósodva sincs, mint egykori fő vetélytársa, Argentína.

Ennek a rendezettnak tűnő helyzetnek a *társadalmi* megszilárdítása érdekében állította fel a katonai diktatúra büntetteinek feltárását szolgáló igazságtételi bizottságot Rouseff elnök, hogy az ország el tudjon számolni múltjával, és feloldja a még meglévő feszültségeket. Szintén a konszolidációt, a társadalmi esélyegyenlőség megteremtését, valamint a felzárkóztatást szolgálják az elmúlt évtized szociális -, egészségügyi – és oktatási programjai, melyek a szegénység felszámolásával egy erős középosztály megteremtését segítik elő, jelentős sikerekkel, hiszen a 2003-2011 közti időszakban 30 millióval nőtt az „*új középosztály*nek” nevezett réteg. Egy összefogó, szolidáris és erős – valamint nem utolsósorban elszánt – társadalmi bázis pedig feltétlenül szükséges, hogy megfelelő szavazói támogatottságot tudjon biztosítani azon extra terhek felvállalásának elfogadására, melyek a lakosság számára talán kevésbé világos célok eléréséhez szükségesek.

A *gazdasági* teljesítőképesség pedig még a jelenleg lassulást mutató tendenciák mellett is rendelkezésre áll. Bár az ország visszaszorulása a 2011-ben megszerzett hatodik helyről a hetedik helyre a világ legnagyobb gazdaságainak rangsorában némileg árnyalja a helyzetet, Lula egy 2013. május végi prognózisa szerint az ország 2016-ra a világ ötödik legnagyobb gazdaságává válik. Az időpont kapcsán a *Goldman Sachs* egy évvel korábbi előrejelzése valamennyivel lassabb előretörésre számítva 2050-re prognosztizálja, hogy a világ öt legerősebb gazdaságából négy a fejlődő világból fog érkezni (Brazília, Kína, India és Oroszország). Ez a gazdasági potenciál pedig hatalmas lehetőségeket nyit meg Brazília előtt, de egyben hatalmas felelősséget is tesz a vállára, kiváltképp abban az esetben, ha nagyhatalmi pozíciója elérése érdekében – illetve később már feltételezhetően e szerepében – *felelősségvállaló játékosként* kíván részt venni a nemzetközi közösség életében. Ez a szerepkör pedig rendkívül

költséges is tud lenni, gondoljunk csak akár a jelenleg is folyó ENSZ békeműveletekre vagy az afrikai kontinens számos országában futó különböző segélyprogramok finanszírozására, illetve az olyan ad hoc lépésekre, mint a 12 afrikai ország, összességében közel 900 millió USD-t kitevő adósságállományának elengedése 2013 májusában. A támogatott államok kapcsán fontos megemlíteni, hogy az érintettek között túlsúlyban vannak a Brazíliával mindennemű szorosabb kapcsolat megléte – például a Portugál Nyelvű Országok Közösségének tagsága – nélküli országok, amely egyfajta „terjeszkedési politika” szándékát vetheti fel. Az ilyen segélyprogramok, gazdasági - és szociális fejlesztéseket promotáló alapok segítségével, kihasználva a korábban bemutatott nemzetközi szervezetek keretein belül kiépített kapcsolatrendszereket és baráti viszonyt, a jó példa okán *akár Latin-Amerikán és Afrikán túl is kiépülhet Brazília kapcsolati hálója.*

A pénzügyi segítségnyújtás értelemszerűen pozitív tartalma mellett Brazília fogadtatását és elfogadottságát erősítheti még, hogy konzekvensen békés politikát folytat, csak ENSZ BT felhatalmazás megléte esetén támogatja az intervenciót, volt gyarmati ország lévén pedig nem vett részt a kolonizálásban, így nincsenek fájó történelmi emlékek más államokkal. A dél-amerikai ország a hidegháborús korszak ideológiai-politikai szembenállásában sem vállalt aktív, cselekvő szerepet, tehát történelméből teljes mértékben hiányoznak az ország jelenét befolyásolni képes konfliktusok, és jelenkori nemzetközi szerepléseit se jellemzi a politikai illetve gazdasági nyomásgyakorlás vagy a kizsákmányoló szerep. E tulajdonságai pedig alapvetően megkülönböztetik a világ szinte valamennyi nagyhatalmától.

A biztonság *katonai* aspektusának kapcsán elmondható, hogy egyrészt a brazil politika a mindenkori békés megközelítés híve, több mint másfél évszázada nem viselt hadat önös, haszonszerző érdek miatt, elszántan küzd a nukleáris- és vegyi fegyverek proliferációja ellen, a nukleáris fegyverek kifejlesztéséről és birtoklásáról pedig – a világ hatodik legnagyobb uránkészletének birtoklása ellenére – önként mondott le, valamint az ENSZ békeműveletek feléből is aktívan kivette részét. Másrészt ezt a fajta megfontolt politikai megközelítést alakítja némileg, hogy a legújabb stratégiai elképzelések szerint Brazília egy modern, ütőképes, és elsősorban nagyfokú erőketívítő képességgel rendelkező haderő kiépítésén munkálkodik. A különböző békeművelati missziók alkalmával számos hadszíntéren megfordult, a *hazai békefenntartás* keretében saját otthoni környezetében is terepképzésben részesült, ezáltal harcedzett katonákkal rendelkező ország haditechnikai fejlesztéseinek realizálása esetén – mely a megszorítások ellenére folyamatosan halad – a

következő két évtized leforgása alatt, *régiójában megkérdőjelezhetetlen, de világvizonylatban is komoly tényezőként jelenhet meg Brazília.* Felelősségtudó hatalomként azonban mindezek mellett a brazil politikai és védelmi vezetés a transzparenciát és a biztonságérzetet javító intézkedésként az országban korábban ismeretlen stratégiai dokumentumokat adott ki szándékainak tisztázása érdekében.

Ez a megfontolt és előrelátó *politikai* magatartás, valamint a már elért reformok és sikerek elsősorban azok a tényezők, amik *egyfajta példaképpé, követendő példává* tehetik Brazíliát a régió, Afrika vagy tágabban értelmezve, az egész fejlődő világ szemében. Amennyiben pedig ez a fajta hasonulási vagy követési vágy megfogalmazódik egy-egy országban – a már kiépített kapcsolatrendszeren keresztül elért államokkal kiegészülve –, akkor jelentős, adott esetben *méretében minden korábbt felülmúló kapcsolati háló* alakulhat ki. Ez többek között elsősorban abban az esetben lesz fontos, ha a sokak által várt ENSZ reformra sor kerül, különösen a 2004-ben Brazília, Németország, India és Japán között alakult ad hoc koalíció által is sürgetett ENSZ Biztonsági Tanács állandó tagságának felülvizsgálata kapcsán. A világ 23 országában, Dél-Koreától Oroszországon át Kínáig végzett közvélemény-kutatások bizonyossága szerint sokan támogatják a kezdeményezést. Az a szuperhatalom viszont, melynek külügyminisztere, *Henry Kissinger* 1976-os brazíliai útján az „*eljövendő világhatalomként*” üdvözölte Brazíliát, s mely hatalomnak talán kimondatlanul, de véleményem szerint nagy szüksége lenne a gyengülő európai hatalmak mellé új szövetségeseket találni, nem támogatja a reformkezdeményezést, az Egyesült Államok egyik legtekintélyesebb elnökének, Franklin Delano Rooseveltnek közel hét évtizeddel korábbi javaslata ellenére sem. A külpolitika terén tehát figyelemreméltó pozitív változások történtek az elmúlt évtized alatt, azonban ennek további hatékony folytatása szükségeltetik a megfogalmazott célok elérése érdekében.

Ez a megállapítás szintén helytálló Brazília *belpolitikai helyzete* esetében is. A demokratikus intézményrendszerek az átmeneti időszakot követően megkérdőjelezhetetlenül megszilárdultak, végbement a haderő reformja és ennek kapcsán a civil és a katonai vezetés szétválasztása, valamint a civil kontroll struktúrájának kialakítása. Az intézményrendszer tehát készen áll és még túlbürokratizáltan is képes ellátni feladatrendszerét, számos területen azonban még jelentős akadályok állnak előtte. Az elmúlt korszak valamennyi kormányának adóssága – így a jelenlegi Rouseff-adminisztrációnak is –, hogy hatékonyan lépjen fel a korrupció felszámolása érdekében, és kézzelfogható eredményeket érjen el a területen. Ez a tényező a biztonság politikai aspektusában duplán is jelen

van. Egyrészt a döntéshozatali mechanizmusok befolyásolása már maga is veszélyezteti a biztonságot, hiszen felülírja az indokolható szakmai és pénzügyi megfontolásokat. Másrészt a politikai rendszer kiszámíthatóságát is veszélyezteti, hiszen az egymást követő kormányok korrupcióellenes fellépései miatt egyébként is elégedetlen lakosság politikai közhangulata, a szinte folytonos korrupciós botrányok miatt leváltott állami vezetők miatt időről időre még fokozottabban elmérgesedhet. Ennek kapcsán nemcsak az adott kabinet és a mögötte álló politikai formáció pozíciója – újraválasztása – kerül veszélybe, hanem extrém esetben akár maga a demokratikus berendezkedés is, hiszen a nagyarányú elégedetlenség olyan helyzetet teremthet, hogy egy szélsőséges populista párt könnyebben meg tudja szerezni a lakosság támogatását, és egy esetleges kormányzati pozícióban el tudja mozdítani az országot a jelenlegi pályáról.

A környezettudatosság, a *környezeti* értékek és erőforrások kezelése kapcsán, mint a korábban érintett területeken is jelentős előrelépések történtek, egyes esetekben példaértékű és a jövő nemzedékeinek érdekeit kiemelten szem előtt tartó magatartást tanúsít Brazília, mindazonáltal érzékeny területéről beszélünk, ahol számos érdek ütközik. Folyamatos vita tárgyát képezi többek között a bioetanol előállítás, amely mint megújuló energiaforrás, környezetkímélőbb megoldás a szénhidrogén származékok üzemanyagként vagy fűtőanyagként történő hasznosításánál, azonban a világ meghatározó bioetanol előállítójának számító Brazíliát folyamatos támadások érik annak okán, hogy a termelésre bevont területeken nem élelmiszernövényeket termeszt, amivel a szegénység elleni harcban tehetne lépéseket. Másik eklatáns példa a nagyobb folyókon – így elsősorban az Amazonason – építendő gátak és gátrendszerek kérdése, melyek, amennyiben a vízenergiát, mint környezetbarát és megújuló energiaforrást nézzük, akkor támogatandó, sőt követendő példaként említendőek. A nagyszabású projektek másik olvasata viszont, hogy az építkezések általában jelentős környezeti átalakítással járnak, mely állatok, növények élőhelyének megzavarása, szélsőséges esetben felszámolása mellett egész népcsoportok, falvak, kis közösségek életét befolyásolhatják, egyes extrém szituációkban gyökeresen megváltoztatva azt, lakóhelyeket, kultúrákat szüntetve meg. A döntéskényszerben lévő kormányzat tehát nincs könnyű helyzetben, és várhatóan nem is tud mindkét fél által maximálisan elfogadott megoldást találni, csak a döntések negatív hozadékát tudja csökkenteni adott esetben.

Összegzésként tehát úgy gondolom, hogy Brazília gyökeres változásokon ment át a huszadik században, és rohamosan változik,

fejlődik folyamatosan a mai nap is. A huszadik századba fiatal és bizonytalan lábakon álló köztársaságként belépő állam mindössze száz év leforgása alatt *szárnyait bontogató nagyhatalomként lépett át* az ezredfordulón. Az eltelt időszak alatt természetesen nem ment minden fennakadások nélkül, és bár külső ellenség sosem fenyegette az ország épségét, szuverenitását, az elmúlt valamivel több mint egy évszázad történelme során számos alkalommal kellett hirtelen, gyökeres belpolitikai változásokkal szembenéznie. De a változások nem csak a politikai életben éreztették hatásukat, hanem a gazdaság és az élet minden más szegmensében is.

A fejlődés tehát megkérdőjelezhetetlen. Ezek azok a változások, melyek a meglévő adottságokkal kiegészülve arra predesztinálják Brazíliát, hogy meghatározóbb szerepet töltsön be a nemzetközi közösség életében. Nézetkülönbségek csak a szerepnövekedés mértékében és mikéntjében lehetnek. Valamennyi tényezőt és körülményt figyelembe véve még vannak felszámolnivaló problémák és hiányosságok Brazília részéről, azonban a dél-amerikai országnak ott a helye a nemzetközi rendszer irányítói között, hogy globálisan is teljesíthesse mottóját: *Rend és Haladás*.

6. ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

A témában végzett kutatásaimra, valamint a fentiekben megfogalmazott következtetésekre alapozva a következő megállapításokat értékelem *új tudományos eredményként*:

- A kutatómunkám azt igazolja, hogy a katonai diktatúra időszaka alatt sajátos történelmi pályán mozgó Brazília a szigorúan központosított, a demokratikus intézményrendszereket mellőző autoriter rendszer fennállása, valamint a demokratizálódás időszaka alatt a külföldtől még viszonylagos elzárkózottságban *sem tudta a biztosítani a stabil gazdasági fejlődést*. A demokratikus berendezkedés megszilárdulását követően azonban a nyitás és a gazdasági liberalizáció hozzá tudott járulni a nemzetközi kapcsolatrendszer kiszélesedéséhez, a tökebeáramláshoz és ezáltal a gazdaság növekedéséhez.
- Brazília aktuális helyzetét és annak eredményeit összevetve az ország Wallerstein világrendszer-elméletében félperifériaként meghatározott szerepével, bebizonyosodott, hogy a latin-amerikai

állam nem mutatja az ebben a kategóriában szereplő országokra vonatkozó tulajdonságokat, és viselkedésében inkább egyfajta *regionális centrumként* működik.

- Megvizsgálva Brazília Nemzeti Védelmi Stratégiáját és Fehér Könyvét, valamint elemezve védelmi kiadásait és haditechnikai fejlesztéseit, majd összevetve azokat a régió többi országának kiadási mérőszámaival, igazoltam, hogy a Herz-féle biztonsági dilemma elmélet Brazília kapcsán nem működik, annak fegyverkezési spirál kialakulására vonatkozó folyamatai helyett az erőegyensúly megtartását a régió államai nemzetközi szövetségi rendszereik kiszélesítésében, államközi kapcsolataik és regionális szervezeti tagságaik kiépítésében látják.
- Feltérképezve Brazília eszközrendszereit az ország biztonságpolitikájának és nemzetközi kapcsolatainak alakítása terén, igazoltam, hogy az ország első Nemzeti Védelmi Stratégiájában megfogalmazott katonai fejlesztések realizálása előtti időszakban klasszikus soft powerként működő Brazília e szerepkörében is képes volt szerteágazó és jelentős nemzetközi kapcsolatrendszert kialakítani, valamint regionális hatalomként meghatározó szerepet betölteni Latin-Amerika határain túlmenően is.
- A katonai diktatúra megszűnését követő csaknem három évtized meghatározó döntéseit elemezve bizonyítottam, hogy a Brazília által elért eredmények, valamint a demokratikus berendezkedés stabilitása, az egykori gyarmati országot a 2010-es évekre szilárd lábakon álló, erős hatalommá tette, megnyitva az utat a latin-amerikai állam számára, hogy új, nagyhatalmi szerepkörben jelentős világpolitikai tényezővé váljon, és megfontolt magatartásával példaként állhasson a harmadik világ országai számára.

7. A KUTATÁS EREDMÉNYEINEK FELHASZNÁLHATÓSÁGA, AJÁNLÁSOK

A disszertáció hozadéka, hogy hozzájárul Brazília és tágabb értelemben a latin-amerikai térség biztonságpolitikai folyamatainak könnyebb megértéséhez, a jelenkor történéseit befolyásoló történelmi események megismeréséhez, valamint segédanyagként szolgálhat

regionális tanulmányok oktatása során. Mindemellett egyfajta információs bázisként is szolgálhat a regionális biztonságpolitikai kutatások alkalmával.

Ajánlasként fogalmazódhat meg a disszertáció kutatási területének kapcsán a Nemzeti Közszerológati Egyetemen folyó biztonság- és védelempolitika, illetve nemzetközi közszolgálati kapcsolatok mesterképzések, valamint a Hadtudományi Doktori Iskola kurzusainak bővítése, illetve kiegészítése a latin-amerikai térség és elsősorban Brazília biztonságpolitikai vonatkozású kérdéseivel. Ezzel párhuzamosan a régió dinamikus fejlődése és egyre növekvő súlya miatt hiánypótló kezdeményezés lehetne egy a térséggel foglalkozó kutatócsoport felállítása.

8. PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉK

1. Emperador Maximiliano – A Habsburg on the Mexican Throne In. Grotius 2013. szeptember 1.
<http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=QBECJL>
2. Another victorious presidential election – Chávez and his Bolivarian Revolution. In. AARMS 2013/1 - Academic and Applied Research in Military Science. (közvetítésre elfogadott)
3. Három ország – három út, Terrorszervezetek érvényesülése Latin-Amerikában In. Mediterrán Világ (közvetítésre elfogadott)
4. Brazília – különutas politikával a nagyhatalmi státusz felé In. Grotius, 2012. november 19.
<http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=FUJDHI>
5. Chavizmo – a 21. század „új szocializmusa” In. Kitekintő Elemzések 7., 2011. július 27., p. 47-56.
http://kitekinto.hu/downloads/kitekinto_elemzes_latin_amerika_merlegen_2011.pdf
6. A stabilizálódó Ecuador - „Erő az Alkotmányban” In. Kitekintő Elemzések 7., 2011. július 27., p. 68-74.
http://kitekinto.hu/downloads/kitekinto_elemzes_latin_amerika_merlegen_2011.pdf
7. Venezuela gazdaságpolitikája – A chávez-i évek In. Társadalom és Politika, 2011/1-2., p. 127-141.
<http://tarsadalomespolitika.eu>
8. USA vs. Grenada – Amerika még mindig az amerikaiaké In. Hadtudományi Szemle, 2010/4., p. 16-27.

<http://hadtudomanyszemle.uni-nke.hu/files/2009/4/Vogel%20D%C3%A1vid.pdf>

9. Az Egyesült Államok Latin-Amerika politikájának változása In. Nemzet és Biztonság, 2010. március, p. 3-12.
http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/vogel_david-az_egyesult_llamok_latin_amerika_politikajanak_valtozasa.pdf
10. Bolívia: az indiánok és a koka földje In Hadtudomány, 2009. évi / elektronikus szám, p. 1-13.
http://mhtt.eu/hadtudomany/2009/2009_elektronikus/2009_e_10.pdf
11. Venezuela a bolívari úton – Az elmúlt két évtized politikai történelme, 2009. január,
http://publikon.hu/application/essay/428_1.pdf
12. Dr. KAISER Ferenc – VOGEL Dávid: Egy huszadik századi Simon Bolívar – avagy Venezuela világméretű harca az Egyesült Államok ellen, az egységes Latin-Amerikáért In. Kard és Toll, 2007/1., p. 34-52.

9. SZAKMAI ÖNÉLETRAJZ

Tanulmányok:

- 2010–2013: Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam és Jogtudományi Kar, politikatudomány MA szak, választási rendszerek szakirány (abszolutórium)
- 2008–2012: Pannon Egyetem, Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar, nemzetközi tanulmányok MA szak (Latin-Amerika és félperifériális Európa szakirány, igazolás)
- 2007–2010: Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Hadtudományi Doktori Iskola (abszolutórium, kutatási terület: Latin-Amerika geopolitikai változásai)
- 2002–2007: Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Kossuth Lajos Hadtudományi Kar, biztonság- és védelempolitikai MSc szak (okleveles biztonság- és védelempolitikai szakértő, kiváló minősítés)
- 1997–2002: Magyar-Angol Tannyelvű Gimnázium, Balatonalmádi
- 2000–2001: Salina Central High School, Salina, Kansas, USA

Munkahely, szakmai gyakorlat:

- 2012–2013: NATO Kosovo Force (KFOR-7) Liaison Monitoring Team, csoportparancsnok-helyettes

- 2011- MH Civil-katonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központ, CIMIC Értékelő és Kapcsolattartó Csoport, értékelő tiszt
- 2011: NATO Reaction Force 16/17, Chemical, Biological, Radiological and Nuclear Joint Assessment Team, kommunikációs főtiszt (PAO)
- 2008: Kitekintő külpolitikai portál, Latin-Amerika rovat, gyakornok
- 2008–2011: Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Kancellária, főtiszt
- 2007–2008: Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Kancellária, főelőadó
- 2006: MK Katonai Felderítő Hivatal, gyakornok
- 2005: ZMNE Nemzetközi Kapcsolatok Osztály, gyakornok

Nyelvtudás:

- angol: felsőfok, komplex nyelvvizsga
- francia: középfok, komplex nyelvvizsga
- német: alapfokú szint
- spanyol: kezdő szint